

Programové vyhlásenie Predsedníctva Slovenskej akadémie vied na obdobie 2021-2025

Ľudstvo sa nachádza v období zmien, ktorých rýchlosť nemá v histórii obdobu. Ku globálnym výzvam, ako sú klimatické zmeny a migračná kríza, sa pripojila aj pandémia koronavírusu. Štvrtá priemyselná revolúcia, nástup umelej inteligencie a kvantových technológií vyvolávajú potrebu štrukturálnych zmien v ekonomike a riadení spoločnosti. Štáty vynakladajú nebyvalé úsilie a finančné prostriedky, aby sa prispôbili meniacemu sa svetu. Sme presvedčení, že Slovensko v tomto zápole môže byť úspešné iba vtedy, ak založí svoj ďalší vývoj na výskume, inováciách, kultúre, vzdelávaní a rozvoji poznania. Poznávanie formuje človeka a spoločnosť, je univerzálnou kvalitou, ktorá im dáva zmysel. Slovenská republika ako členská krajina Európskej únie stojí na počiatku nových programových období významných iniciatív, ako sú Fond obnovy a odolnosti, Európske štrukturálne a investičné fondy a Horizont Európa. Nové Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied musí na tieto iniciatívy nielen reagovať, ale chce byť v podmienkach SR v oblasti vedy, výskumu a inovácií aj ich aktívnym hráčom. Naviac, nové Predsedníctvo SAV nastupuje v čase vrcholiacej transformácie vedeckých organizácií SAV, prípravy dlhodobého zámeru štátnej vednej a technickej politiky, ako aj viacerých reforiem v riadení vedy a výskumu, ktoré pripravujú príslušné orgány štátnej správy a kde má SAV tiež ambíciu zohrávať významnú úlohu.

Dlhodobým cieľom SAV je vybudovanie modernej vedecko-výskumnej inštitúcie rešpektovanej v domácom aj európskom výskumnom priestore, ktorá produkuje excelentné vedecké výsledky základného výskumu na hranici súčasného poznania, prispieva k zvyšovaniu úrovne vzdelania a programovo rieši aktuálne problémy spoločenskej, kultúrnej a hospodárskej praxe. Na dosiahnutie tohto cieľa plánuje Predsedníctvo SAV v období 2021 - 2025 uskutočniť opatrenia vedúce najmä k vytvoreniu lepších podmienok na realizáciu výskumu a vývoja, ktoré povedú ku zvýšeniu kvality výstupov výskumu. Chceme vytvoriť podmienky pre príchod novej generácie špičkových vedcov z popredných svetových výskumných centier, rozšíriť spoluprácu medzi výskumnými pracoviskami SAV a slovenských vysokých škôl, zvýšiť úspešnosť a zlepšiť postavenie SAV v európskom výskumnom priestore, po transformácii vedeckých organizácií SAV na verejné výskumné inštitúcie zintenzívniť spoluprácu so súkromným sektorom a zlepšiť transfer poznatkov a technológií do praxe.

Pri tvorbe svojho programového vyhlásenia Predsedníctvo SAV vychádza zo všeobecných odporúčaní svojho Medzinárodného poradného výboru; z dokumentu Iniciatíva – Vízia pre znalostnú spoločnosť a lepšie Slovensko, ktorý pripravila Učená spoločnosť Slovenska; z programového dokumentu Stratégie SAV 2030 a z programových téz zvolených kandidátov na členov Predsedníctva SAV na obdobie 2021 - 2025.

A. Zlepšenie podmienok na realizáciu výskumu v SAV

Rozvoj vedy a výskumu v SR a osobitne v SAV si vyžaduje výrazné zlepšenie podmienok v legislatívnej, ekonomickej a sociálnej oblasti. Predsedníctvo SAV na splnenie tohto cieľa plánuje tieto kroky a opatrenia:

Legislatívny a organizačný rámec

- zvýšiť kvalitu vedeckých organizácií SAV získavaním medzinárodne uznávaných vedcov a vysoko talentovaných domácich a zahraničných výskumníkov, prostredníctvom grantových schém SASPRO2 a IMPULZ. Vytvorí sa tak nová generácia vedúcich vedeckých osobností a posilní internacionálny charakter našich organizácií;
- pripraviť implementáciu zákona o verejnej výskumnej inštitúcii (ďalej v. v. i.) v SAV, vrátane nadväzujúcich predpisov;
- vybudovať efektívne komunikačné kanály s riaditeľmi, správnymi radami a ďalšími orgánmi v. v. i. s cieľom sprostredkovať výsledky dobrej praxe všetkým zainteresovaným;
- podporovať transparentné toky informácií medzi jednotlivými inštitúciami SAV v horizontálnom (naprieč organizáciami, oddeleniami, komisiami a pod.) aj vertikálnom smere (medzi P SAV a organizáciami SAV) a zlepšenie webovej stránky SAV;
- podporovať zjednodušenie pravidiel na využívanie prístrojov zakúpených z európskych štrukturálnych a investičných fondov aj pre výskumné potreby tretích strán, vytvoriť možnosti ich používania v startupoch, prípadne v spoločných pracoviskách s priemyslom, obcami a vysokými školami;
- podporovať nástroje Otvorenej vedy v súlade s Národnou stratégiou otvorenej vedy;
- presadzovať a podporovať otvorené publikovanie (open access), archiváciu a sprístupnenie vedeckých údajov a prístup do vedeckých a odborných databáz, a to aj vzhľadom na špecifické potreby jednotlivých oddelení vied SAV, prístup k výkonným výpočtovým zdrojom a internetu;
- rozpracovať stratégiu dlhodobého a udržateľného rozvoja SAV, jej financovania, infraštruktúry a ľudských zdrojov;
- pokračovať v školení riadiacich a vedeckých pracovníkov, ako aj doktorandov vo všetkých typoch tzv. mäkkých zručností;
- pokračovať pod vedením Etickej komisie SAV v diskusii o vedeckej morálnej integrite a etike vedeckého publikovania a vypracovať stratégiu postoja k dezinformačným zdrojom;
- pokračovať v monitorovaní rovnosti príležitostí v SAV a v posilňovaní stratégie na zosúladenie podmienok rodinného a pracovného života.

Ekonomický a finančný rámec

Vedecko-výskumná činnosť SAV bude v budúcom období zabezpečovaná najmä z inštitucionálnej podpory a tiež pomocou grantov na riešenie domácich a zahraničných výskumných projektov a na riešenie úloh pre potreby spoločenskej a hospodárskej praxe.

Predsedníctvo SAV bude podporovať:

- systémové nástroje na zabezpečenie inštitucionálneho financovania SAV zmluvou so štátom na obdobie aspoň štyroch rokov dopredu, s rešpektovaním pravidla „hodnota za peniaze“;
- ďalšie zdokonaľovanie systému výkonového financovania organizácií SAV, vrátane prevádzky príslušného informačného systému;
- zdokonaľovanie ďalších nástrojov podpory špičkovej kvality vedy a výskumu v SAV;
- vytvorenie projektového centra určeného na pomoc pri príprave a implementácii projektov EÚ;

- vytvorenie osobitných nástrojov na podporu multidisciplinárneho a interdisciplinárneho výskumu;
- transparentný systém pravidelného hodnotenia vedeckých organizácií prostredníctvom nezávislých panelov zahraničných odborníkov.

Okrem toho bude Predsedníctvo SAV intenzívne presadzovať:

- efektívne využitie Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre potreby výskumu;
- vytvorenie nových programov vzájomnej výskumnej spolupráce s vysokými školami, ministerstvami vlády SR a ostatnou decíznou sférou, ako aj s partnermi z priemyslu, neziskového a verejného sektora z Fondu obnovy a odolnosti, ako aj z európskych štrukturálnych a investičných fondov;
- zabezpečenie stability a navýšenie grantovej podpory výskumu a vývoja;
- transparentné, profesionálne a objektívne hodnotenie projektov v akejkoľvek grantovej schéme a aktivizáciu aj ostatných partnerov v tejto oblasti.

Opäť bude zriadený Medzinárodný poradný výbor SAV, ktorého úlohou bude radiť Predsedníctvu SAV pri koncipovaní strategických dokumentov a rozvojových programov, pri vyhodnocovaní akčných plánov rozvoja vedeckých organizácií, pri ročnom hodnotení organizácií a pod.

Sociálny rámec

Predsedníctvo SAV má záujem významne zlepšiť pracovné podmienky zamestnancov a zatraktívniť aj týmto spôsobom prácu v SAV pre nastupujúcu mladú generáciu. Zváži vytvorenie detského centra alebo materskej školy pre deti zamestnancov SAV.

B. SAV užitočná pre Slovensko

Cieľom opatrení v tejto oblasti je zvýšenie užitočnosti akadémie pre spoločnosť, ako aj rozšírenie možností spolupráce vo vede a výskume na všetkých úrovniach.

Spolupráca s vysokými školami

Predsedníctvo SAV za najbližších partnerov SAV považuje slovenské výskumné univerzity. V spolupráci s nimi budeme iniciovať:

- vytváranie platforiem na hľadanie spoločných stanovísk, zjednodušenie zakladania spoločných pracovísk s možnosťou spoločného využívania personálnej aj prístrojovej infraštruktúry s cieľom skvalitnenia výskumu aj vzdelávania;
- spoločný postup vytvárania veľkých projektov podporovaných z EŠIF a Fondu obnovy a odolnosti;
- vznik spoločných výskumných jednotiek podľa vzoru francúzskych univerzít s nevysokoškolskými inštitúciami výskumu ako je CNRS a INSERM;
- zavedenie spoločného hodnotenia výkonov vo vede a výskume v SAV a na vysokých školách.

Spolupráca so spoločenskou a hospodárskou sférou

Nová organizačná forma v. v. i. významne uľahčí širšie zapojenie organizácií SAV do spoločného výskumu s partnermi mimo SAV, vrátane jednoduchšieho získavania mimorozpočtových zdrojov, prípadne zakladania spoločných podnikov. Predsedníctvo SAV bude podporovať aktivity v tomto smere. K tomu bude potrebné podstatne zlepšiť podmienky v oblasti ochrany práv duševného vlastníctva a transferu technológií. Predsedníctvo SAV v tejto oblasti:

- bude zaujímať odborné stanoviská k spoločensky významným témam;
- bude uplatňovať už schválené pravidlá podpory ochrany duševného vlastníctva a systém vzorových zmlúv medzi vedeckými organizáciami SAV a Úradom SAV;
- vyvinie aktivity na získanie dodatočných finančných prostriedkov na ochranu duševného vlastníctva;
- posilní existujúcu Kanceláriu pre transfer technológií SAV tak, aby bola schopná komplexne poskytovať poradenstvo ohľadom ochrany práv duševného vlastníctva a transferu poznatkov;
- informačne napojí SAV na Európsku podnikateľskú sieť, prípadne na iné organizácie transferu poznatkov.

Vzdelávanie

Predsedníctvo SAV bude:

- aktualizovať systém kvót pre počet novoprijatých doktorandov, aby lepšie odrážal počet potenciálnych školiteľov v organizáciách, prípadne zohľadňoval aj doterajšie využívanie kvót, výkonnosť ústavov a kvalitu ich doktorandského štúdia;
- udržiavať vlastný vnútorný systém kvality doktorandského štúdia v SAV tak, aby bol rešpektovaný partnerskými vysokými školami a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR;
- pokračovať v úspešnej grantovej schéme Doktograd pre nadaných doktorandov; pre postdoktorandov bude pokračovať v udeľovaní štipendií z Fondu Štefana Schwarza;
- rozvíjať spoluprácu so zahraničnými vysokými školami a uzatvárať s nimi zmluvu o spoločnom doktorandskom štúdiu podobne ako v prípade spolupráce SAV s Karlovou univerzitou v Prahe;
- vytvárať podmienky pre ďalšie (celoživotné) vzdelávanie vedeckých pracovníkov a pracovníčok SAV.

Popularizácia výsledkov výskumu a možnosti spolupráce so SAV

Popularizáciu považujeme za dôležitý nástroj zviditeľňovania akadémie, osvety a sprístupňovania racionálneho videnia sveta, ako aj získavania budúcich vedcov. Predsedníctvo SAV bude:

- pokračovať v podpore programu „Otvorená akadémia“ s cieľom posilniť viditeľnosť SAV v spoločnosti;
- systematicky prezentovať vynikajúce výsledky, osobnosti a špičkové výskumné tímy vhodnou, prijateľnou formou aj s využitím nových médií schopných osloviť mladú a strednú generáciu;
- v spolupráci s partnermi rozvíjať popularizačné aktivity na národnej aj medzinárodnej úrovni;
- spolupracovať so strednými školami. Hľadať možnosti realizácie časti výuky v laboratóriách na ústavoch, ktoré disponujú vhodnou infraštruktúrou;
- systematicky budovať korporátnu identitu a vnútornú súdržnosť SAV.

C. SAV v medzinárodnom výskumnom priestore

Predsedníctvo SAV chce posilňovať postavenie SAV v európskom a svetovom výskumnom priestore. Pôjde najmä o:

- zvyšovanie internacionalizácie SAV uprednostňovaním prijímania nových pracovníkov, ktorí prešli výskumnou praxou na svetovo uznávaných zahraničných pracoviskách;
- podporu starostlivosti o prichádzajúcich zahraničných pracovníkov a s tým spojené zníženie administratívnej záťaže pre jednotlivé ústavy;
- podporu doktorandského štúdia v SAV pre študentov z tretích krajín;
- lepšie zapojenie do práce v medzinárodných centrách, ktorých členom už je Slovenská republika a zapojenie do nových európskych iniciatív ako sú európska výskumná mapa a Flagshipy EÚ;
- podporu členstva SAV v mimovládnych a vládnych vedeckých organizáciách a zoskupeniach;
- podporu budovania výskumných pracovísk nadnárodného významu v Slovenskej republike atraktívnych pre zahraničných výskumníkov, ktorí by tu realizovali svoj výskumný program;
- proaktívnu politiku smerom k európskym inštitúciám a orgánom a spoluprácu so Slovenskou kanceláriou SLORD v Bruseli, s možnosťou zriadenia stáleho zastúpenia SAV v Bruseli.